

DE SOEFI-

maart 2000

gedachte

- 3 Ten geleide *Redactie*
- 5 De opgaven van het leven-nu 6 *Hazrat Inayat Khan*
- 8 Mystiek van het geluid *Hidayat Inayat-Khan*
- 10 Gedicht *Simone Wils*
- 11 Inayat Khan en Spinoza III *Elisabeth Keesing*
- 15 Humor, licht en leven *Wali van Lohuizen*
- 18 'n Dwarrelende witte vlinder *Ahmed*
- 21 Wonder in blauw en oranje *Shanti Snijders-Döbken*
- 23 Het heilige in de natuur *Leon Lippens*
- 26 1 januari 2000 *Maryam Mildenberg*
- 28 Gouden regels
- 29 Verhalen
- 31 Gedicht *Shankha*
- 32 Gedachtelijnen, een interpretatie *Maryam Mildenberg*
- 35 Een speciale kerstdienst *Wali van Lohuizen*
- 37 Nieuwe ontwikkelingen: Baroda *Mahmood Khan Youskine*
- 38 Informatie over Soefisme

Soefisme, een boodschap van geestelijke vrijheid...

Colofon

de Soefi-gedachte
54e jaargang
nummer 1
maart 2000

*Versijnt 4 keer per jaar
(maart, juni, september en december)*

Uitgever:

Stichting Soefi Beweging Nederland.
Algemeen Secretariaat en redactie-adres:
Anna Paulownastraat 78
2518 BJ Den Haag
telefoon redactie
070 - 364.4590
telefoon algemeen secretariaat
070 - 346.1594
fax (beide)
070 - 361.4864

Redactie:

L. W. Carp, voorzitter
prof. drs. C. W. W. van Lohuizen
dr. M. E. van Lohuizen-Mulder

Redactiemedewerkers:

Noud Welten
Belle Bruins

Administrateur Soefi-gedachte:

F. H. Lint
postgiro 777.555 te Ridderkerk
abonnementsprijs per jaar: fl 30,-
prijs per nummer: fl. 9,-
abonnementen in het buitenland: fl 40,-
per jaar

Vormgeving omslag en

basisconcept binnenwerk:

Gina Meursing grafische vormgeving BNO
Utrecht

Drukker:

NKB offset, Bleiswijk

Redaktieraad:

Wali van Lohuizen, voorzitter
Jaya Bakker
Ameen Carp
Shirin Cramer-Cornelissens
Toja van Dongen
Wieger Hellema
Gheirat van der Kroon
Walia van Lohuizen-Mulder
Maryam Mildenberg

Illustraties:

pagina 4, *Hazrat Inayat Khan*
pagina 22, poortje Dargah
pagina 30, Tilak Lodge, Delhi

© 2000 Soefi Beweging Nederland. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
ISSN 0167-2312

De authentieke lezingen van Hazrat Inayat Khan worden gepubliceerd met toestemming van het Internationaal Hoofdkwartier van de Soefi Beweging te Genève. De inhoud van de overige artikelen is voor verantwoording van de auteurs.

Ten geleide

Een nieuw perspectief

Het nieuwe millennium: breekt er een nieuwe tijd aan? Nee, natuurlijk niet vanzelf.

In Amsterdam liep in februari en in deze maand een soefi-cyclus onder de titel *Leven in perspectief*. In het soefi-centrum in Delhi (India) is in februari een seminar gehouden onder de titel *Een nieuw perspectief op het leven*. Ik denk dat een bijdrage van het soefisme aan deze tijd is te helpen mensen - en de maatschappij - een nieuw perspectief te geven. Wat gebeurt er als je ergens perspectief in brengt? Je krijgt diepte, dingen komen in verband met elkaar te staan, alles wordt vanuit een punt bepaald, alles gaat naar een punt toe. Je vindt zelf uit wat dat punt is. Eens ontdek je het licht in jezelf, je ziel (dat is niet je psyche!) als datgene dat alles in je leven in een nieuw licht plaatst. Het soefisme geeft geen nieuwe leer, geen 'does and don'ts', enz. Het is als een kompas dat de richting aangeeft, onfeilbaar; maar je moet de route zelf kiezen, de weg zelf gaan. Tegelijk is de helpende hand altijd aanwezig.

We hebben geprobeerd in dit nummer iets van dit perspectief te laten zien. We hopen dat dit perspectief in dit millennium mag doorwerken.

Dank aan Rasjied

Rasjied Leguijt heeft de afgelopen jaren de productie van de Soefi-gedachte verzorgd: teksten ingetypt, correcties ingevoerd, de meest grillige kopij op het model van ons blad gebracht, geduldig de aanwijzingen van de ontwerpster vertaald naar het computerprogramma waarmee hij werkte, op het laatste moment een artikel eruit gelicht, nieuwe last-minute kopij ingevoegd. En dan ging alles tijdig naar de drukker!

De redactie en de uitgever zeggen hem dank voor zijn toewijding en bereidwilligheid en voor de eindeloos vele uren besteed aan dit toch wel heel mooie soefiwerk.

Ingaande 1 januari 2000 hebben wij Noud Welten bereid gevonden de taak van Rasjied over te nemen. Al eerder was Noud bij het werk betrokken. Hij heeft Rasjied met raad en daad terzijde gestaan waar het de moeilijkere computerproblemen aanging. Wij zijn heel blij, Noud, dat jij dit werk nu gaat doen. Bij voorbaat dank.

Redactie en uitgever van De Soefi-gedachte

N.B. Sommige aforismen en de anekdotes in dit nummer hebben betrekking op het artikel over humor.

De data van de Zomerschool zijn gewijzigd!! Zie de gekleurde pagina's.

Broederschap: de opgaven van het leven-nu 6

Hazrat Inayat Khan

In september 1922 leidde Hazrat Inayat Khan de soefi-zomerschool in Katwijk aan Zee. Een van de serie voordrachten die hij daar hield ging over The Problem of the Day, hier vertaald als 'De opgaven van het leven-nu'. Na de toespraak van vrijdag 8 september, die we in het decembernummer 1999 plaatsten, volgt nog één lezing in de reeks, over broederschap, en wel op maandag de 1e. Tussendoor zijn er bijeenkomsten geweest met vragen en antwoorden. Daarvan zullen we de volgende keer een en ander weergeven.

De belangrijkste rol die het broederschap-ideaal in het dagelijks leven moet spelen is niet alleen om een beter begrip tot stand te brengen tussen de klassen, volken en rassen, maar het scheppen van een moreel ideaal in elk individu. Als iemand zich bewust is van het beginsel van broederschap kan hij oog hebben voor het belang van zijn medemens.

Wat is de meest wezenlijke overdracht van broederschap op school? Dat een kind bij het opgroeien in andere kinderen zijn broer en zus gaat (h)erkennen en dat zijn plicht tegenover hen is als tegenover een broer of zus. Met zijn verdere ontwikkeling in het leven groeit het kind verder op en gaat geleidelijk die plicht ook in het gezinsleven zien, zonder het speciaal te hoeven leren: ze weten gewoon dat ze broer en zus zijn. Dat weten brengt in hen vanzelf een gevoel teweeg dat ze een verplichting tegenover elkaar hebben en een eergevoel dat ze ook voor de eer van broer en zus staan. Als hetzelfde gevoel ontwikkeld zou worden in de jeugd, zou de wereld er beter voor komen te staan: ook in het kind van een ander je eigen broer of zus zien, naast hen te staan in hun narigheid, hen te beschermen in hun moeilijkheden, hun eer te zien als je eigen eer.

Als de mens zo opgroeit tot volwassenheid, zou hij een andere kijk op het leven hebben. Je zou je in deze wereld verkeren als een menselijk wezen, als een mens. In zaken zou je je niet alleen bewust zijn van je materiële belang, maar ook van je verplichtingen tegenover degenen met wie je zakelijk omgaat. In een vrij beroep zou je niet alleen eraan denken dat je hebt te gehoorzamen aan de regels van je beroepsvereniging en de etiquette na te leven omdat je geacht wordt je eraan te houden, maar je zou hun belang en eer beschouwen als je eigen belang en eer – mits het gevoel van broederschap in je ontwikkeld zou zijn. In de zakelijke wereld word je gedwongen regels te hebben, een etiquette, vormen van beleefdheid en uiterlijke broederschap, en toch ontbreekt er altijd iets wat het allerbelangrijkste in het leven is. De moraal van broederschap kan alleen worden gerealiseerd door te begrijpen wat broederschap eigenlijk betekent. Het gaat niet alleen om de benoeming broederschap. Mensen noemen iemand 'broeder', maar achter zijn rug kletsen ze over hem. Het woord broer

heeft echter iets heiligs in zich. Het is niet maar een woord: het is leven, er is iets van leven in. Als je iemand je broer noemt, zul je je verdere leven naast hem staan. Broer-zijn is als de ene hand ten opzichte van de andere hand. Als de ene gewond is, komt de ander direct te hulp. Als de ene iets probeert te doen, is de ander behulpzaam. Als de ene moe is, staat de ander klaar het werk over te nemen. En wanneer ze rusten, zijn de handen ineengeslagen. Als iemand wil rusten, legt hij zijn handen ineen. Die eenheid is het symbool van broederschap. Als mensen de leden van een of andere organisatie of vereniging broeders noemen, zegt dat niets. In plaats van leden noemen ze zich broeders.

Broederschap valt te realiseren door de erkenning van drie ideeën. Een is dat we broeders zijn omdat onze bron één is, onze vader is een. We zijn broers omdat we op deze aarde met de handen ineen werken; de omstandigheden hebben ons samengebracht. In de grond zijn onze belangen gemeenschappelijk wanneer we in deze wereld zo met elkaar verbonden zijn.

Twee. Als we het maar met onze ogen konden zien, zouden we merken dat als de een ongelukkig is, dit op een of andere manier zijn uitwerking heeft op allen. En iemands geluk heeft zijn effect op allen, meer op zijn directe omgeving, wat minder op degenen die verder weg zijn. Ieder die aangetrokken of afgestoten wordt heeft invloed op de hele mensheid. Als de mensen toch maar zouden begrijpen wat deze levende leer van de metafysica, die de profeten altijd hebben geleerd, inhoudt. Als de wetenschappers maar in staat waren geweest dit te vertellen, zou de wereld er heel anders uitzien.

Het derde idee waarmee we broederschap tot werkelijkheid kunnen maken, is dat het doel hetzelfde is. Door middel waarvan, door de hemel of de hel, het is het enige doel. Het is niet een of andere regeling, het gaat om het bereiken van het uiteindelijke doel. En daarom moeten we elkaar weer ontmoeten! Dus: in het begin zijn we één vanwege de oorsprong; onderweg zijn we broers omdat we op aarde leven; en uiteindelijk is het doel van allen hetzelfde.

Wat je onwetend houdt van het ideaal van broederschap is de uiterlijke aard van de schepping; die is tweeslachtig. Het gaat om het idee van gescheidenheid: jij bent anders dan ik; ik ben anders dan jij. Dat verschil en onderscheid in karakter, denkwijze, manier van leven, al die verschillende vormen die mensen verdelen in klassen, volken en rassen; en dan nog het verschil dat er bestaat tussen mensen met hun kijk op de dingen en met hun ideeën. Dat geeft je de indruk: ik ben apart en op geen enkele manier verbonden met een ander. In het geestelijke ben je niet gewaar. Het enige waarvan je je bewust bent zijn de uiterlijke relaties, bv in zaken, of als collega's, of als je samen leert op school – in zulke gevallen heb je het gevoel dat je verbonden bent met een ander. Maar deze uiterlijke dingen maken je geest [spirit] niet wakker voor die innerlijke verbinding die sterker en meer nabij is, die de ene ziel aan de andere bindt. Al die uiterlijke verbindingen geven je het gevoel dat er geen innerlijke verbinding bestaat. Als zo'n uiterlijke band verbroken is, zeg je 'met hem heb ik niets te maken'. Je denkt 'het is voorbij' maar het is niet voorbij. Je hebt die ander in je

en die ander heeft jou in zich. Het is niet over. Als je het begin kunt zien, daar waar het begonnen is, dan zou je nooit geloven dat het voorbij kan zijn. Het is er altijd. Mensen erkennen alleen de uiterlijke schakel, maar de innerlijke verbondenheid die de ene ziel aan de andere bindt, begrijpen ze niet.

Wat we juist nu nodig hebben is niet alleen broederschap die ons als moraal wordt geleerd, maar als 'spirit', als iets geestelijks, een spiritueel idee, als het mysterie van alle metafysica en filosofie. In alle eeuwen hebben de profeten en wijzen deze wet gerealiseerd; en toch, er is zoveel in het leven dat er tegenin werkzaam is en het voor de ogen van de mens bedekt. Het gezichtsvermogen van de mens is zo beperkt dat hij niet verder kan zien dan hij ziet. Zo blijft hij in een illusie, in een mist. Hij weet niet met wie hij verbonden is en van wie hij los is; hij erkent alleen maar die uiterlijke verbindinkjes die hem hier of daar lijken te binden. Hij realiseert zich niet dat deze hele manifestatie [wereld] één compleet functionerend mechanisme is waarin elke ziel zijn plek heeft, elke ziel zijn doel heeft te vervullen en waar elke ziel in verbinding staat met alle zielen.

Hoe meer je de wereld ziet vanuit mystiek gezichtspunt, des te scherper wordt je kijk op het leven; meer en meer zul je merken dat iedereen die je tegenkomt, iedereen die je vergezelt in het leven, iets met jou te maken heeft en jij met die ander.

Het is deze broederschap die zich moet gaan realiseren, deze waarheid van het hele universum. Door het bewustzijn van deze broederschap in de wereld te doen ontwaken, zullen de idealen van de geest van broederschap tot uitdrukking komen.

Uit: Complete Works of Pir-o-Murshid Hazrat Inayat Khan, Original Texts: Lectures on Sufism, 1922 II: September + December. Source edition. Omega Publications, New Lebanon, 1996, p. 85-88. Vertaling: WvL.

Aanvulling: bij het overeenkomstige artikel in het decembernummer 1999 stond geen bronvermelding. Het gaat over dezelfde publicatie, p. 58-61

Mystiek van het geluid

Hidayat Inayat-Khan

Er ligt een groot geheim in de betovering van geluid en in de verschillende uitwerking van dat geluid op mensen en dieren, op de groei en bloei in de natuur, op alle niveaus van evolutie. Sommige effecten zijn het gevolg van ritmische patronen, die zijn aangepast óf aan een even óf aan een oneven ritme. Andere effecten worden veroorzaakt door het hele register van klanken, die variëren van de laagste tot de hoogste toon die het oor kan horen; deze klanken wekken verborgen reacties binnen de cellen van het oor, en laten als gevolg daarvan de chakra's stralen op een manier die wij soms helemaal niet kennen. De dynamiek, zoals luid en zacht, alsook de kwaliteit van de resonantie van de boventonen hebben een grote inwerking op de psychische en fysieke gesteldheid.

Deze beschrijvingen over de invloed van geluid betreffen niet meer dan een klein deel van het uitgebreide onderzoek op dit gebied, en zijn slechts een bescheiden stap in de richting van de wereld die Mystiek van het Geluid wordt genoemd.

Geluiden die we in de natuur horen, zoals waterdruppels die in ritmische intervallen op de rotsen vallen; de huilende wind in stormachtig weer, en het harmoniëren van ontelbaar andere klanken kunnen met muziek vergeleken worden voorzover deze overeenkomen met de basis kenmerken in de toonzetting van de muzikale structuur zoals ritme, modulatie en polyfonie. Het verschil tussen muziek en de geluiden die we in de natuur horen ligt hierin, dat muziek niet alleen beperkt wordt tot de geluiden die door het menselijke oor gehoord kunnen worden, maar ook begrensd wordt door verschillende muzikale theorieën, evenals door de toonladders in de Westerse muziek, de ragas in the Indiase muziek, en andere melodische patronen in bekende en minder bekende culturen. Voor zover mystiek van het geluid al te herkennen is in een duidelijke vorm, zou het misschien gevonden kunnen worden in de kunst om een eigen sfeer te scheppen waarin het mogelijk is om de aandacht van het zelf af te halen en in andere niveaus van bewustzijn te herscheppen.

De mystiek van het geluid beïnvloedt toestanden als *jelal*, *jemal* en *kemal* en brengt door haar invloed bepaalde gemoedstoestanden teweeg. Dit is de reden waarom bepaalde ritmen, zoals die bijvoorbeeld in militaire muziek gevonden kunnen worden, het lichaam aanzetten om te marcheren; andere ritmen nodigen het lichaam uit te dansen, en weer andere brengen het hele fysieke lichaam in een staat van opwindning en verwarring. Muziek kan ook inspirerende gedachtebeelden beschrijven, zoals geïllustreerd in symfonische gedichten, folkloristische melodieën en religieuze ceremonies. Deze melodische betoveringen hebben het vermogen om de verbeelding te stimuleren door in de eigen herinnering de melodieën die eens gehoord werden te herscheppen. Het magische effect van muziek kan zeker bevestigd worden door hen, die door muziek de betovering van de hoop kregen terwijl zij diep bedroefd waren; door hen die er tijdelijk troost in hebben gevonden, temidden van een onvoldaan verlangen; of door hen wie muziek in staat heeft gesteld om het geluk te ontvouwen.

Er zijn drie hoofdindelingen voor muziek: de muziek die geïnspireerd is door ervaringen in de natuur; de muziek die uitdrukking geeft aan menselijke harts-tocht en aan menselijke gevoelens; de ongespeelde muziek die het mystieke geluid is dat van binnenuit wordt gehoord door hen die zijn uitgerezen boven de illusie van het zelfbewustzijn, en die zich daardoor bewust zijn geworden van de enige werkelijkheid.

(vertaling HV)

Dit artikel is een bewerking door de auteur van een gedeelte van zijn gelijknamige lezing in de Open Dagen van de Zomerschool 1999.

Anecdotes

---

volgens Inayat Khan

Iemand uit zijn gehoor vroeg Inayat Khan na een lezing: "Wat denkt u van de wederkomst van Christus?" "Voor mij is hij nooit weggegaan."

Een Nederlandse dichter (de naam is helaas niet vermeld) vroeg Inayat Khan tijdens een diner: "Meent u niet dat een dichter uiteraard God moet liefhebben, maar ook de Satan bewonderen?" Toen hij ten antwoord kreeg: "Ik scheid God niet van Satan", repliceerde de dichter: "Maar God zelf heeft die scheiding aangebracht." Inayat Khan tenslotte: "Dat is Zijn zaak."

"Wat is het beste woord?" vroeg iemand Inayat Khan na een lezing over de kracht van het woord. "Stilte", was het antwoord!

Een vrolijke dikke vrouw was druk aan het eten en vroeg Inayat Khan aan tafel: "Zegt u me, is het spiritueel om te vasten?" Glimlachend antwoordde hij: "Het is even spiritueel om te vasten als om te genieten van een goede maaltijd." De vrouw was blij met dit antwoord.

Inayat Khan schrijft zelf: "Ik merkte dat de kranten mijn filosofie en werk heel anders verwoordden dan wat ik had gezegd, en heel vaak zelfs precies het tegendeel. In plaats van een paard was het een ezel en voor een mens kwam er een aap."

Uit de *Biography* (Londen/Den Haag, East West Publications, 1979)

Gedicht

Almachtige

Simone Wils

Wij hebben U nodig
Waar Gij ook zijt, Wie Gij ook bent

In ons of buiten ons
Benoemd of onbenoembaar
Vorm-gegeven of geest-gebleven

Wie Gij ook zijt, waar Gij ook bent

Wij hebben U nodig

Toon ons
dat Gij honderdduizend namen hebt
waarvan geen één U liever is dan d'ander
en leer ons die namen te smeden tot Eén

Leer ieder van ons de plaats te ont-sluiëren
waar Gij te vinden zijt
en help elkeen zich van daaruit te voegen
in Uw machtige liefdesstroom

Doordring ons van het besef
dat elk mens U mag noemen
zoals het eigen hart dicteert
en help ieder van ons U te noemen

Ontferm U over alle mensen

Dank

---

7 juni 1999

Overeenkomsten en verschillen tussen leer en leven van Inayat en Spinoza (III)

Elisabeth Keesing

In september 1997 hield de Vereniging Het Spinozahuis een symposium waar vertegenwoordigers van verschillende wereldbeschouwingen uiteenzetten welke ideeën van Spinoza iets gemeen hadden met hun leer. Merkwaardigerwijs ontbrak iemand die wees op de overeenkomsten met boeddhisme, yoga en soefisme en juist daar is veel over te vinden. Zie bijvoorbeeld het in 1956 verschenen *Spinoza in the Light of the Vedanta*; de auteur, R.M. Tripathi, vergelijkt nauwgezet Spinoza's filosofie met de Indiase en eindigt zijn onderzoek met de conclusie dat Spinoza als een jnanin yogi de beleving van het Eeuwige nastreeft via het verstand.

Zelf kreeg ik in 1957 voor het eerst Spinoza's *Ethica* in handen en las verrast, want telkens stond ik voor letterlijke overeenkomsten met mij toen al lang vertrouwde woorden van Inayat; de grootste verrassing was dat ik voor het eerst de zeer oude uitdrukking 'kenner, kennis en het gekende zijn één' werkelijk begreep.

In de inleiding bij die uitgave¹ wijst Nico van Suchtelen, de vertaler, erop dat de achttiende-eeuwers Goethe en Lessing, die Spinoza's grootheid ontdekten, verwantschap met 'de wijzen van het morgenland' noemden.

Aan deze vertaling van de *Ethica* ging het 'Vertoog over de zuivering van het Verstand' vooraf, dat in de recentere drukken in de bundel *Korte Geschriften* te vinden is (p. 437).²

Ook in dit vertoog klinkt weer veel precies zoals Inayat uitlegt, op p. 6 bijvoorbeeld (nieuwe druk p. 467) dat 'de begrippen goed en kwaad niet anders dan in betrekkelijke zin kunnen worden gebezigd, zodat één en dezelfde zaak uit verschillende gezichtspunten beschouwd goed of kwaad kan zijn'. Bij Inayat vinden we³ 'De maatstaf van recht en onrecht, het begrip van goed en kwaad, en het denkbeeld van zonde en deugd worden door mensen van verschillende rassen, naties en godsdiensten verschillend begrepen'.

In *De Zuivering van het Verstand* schreef Spinoza 'Spreek naar het bevattingvermogen van de menigte' en Inayat zei:³ "Men moet rekening houden met de plaats en zijn afmetingen, het aantal aanwezigen, het soort mensen en het stadium van hun innerlijke ontwikkeling, men moet spreken zodat anderen het kunnen begrijpen".

We weten van Inayat hoe tactvol en wijs hij dat deed; het hoorde ook bij zijn homiletische manier van meedelen.

En sprak de zeventiende-eeuwse geleerde (wiens filosofie we voornamelijk kennen uit nauwgezet wetenschappelijke geschriften) ook 'naar het bevattingvermogen der menigte'? In zijn briefwisseling zien we dat hij rekening houdt met stemming, aard en begrip van zijn correspondenten, voor het merendeel ook intellectuelen. Maar er zijn een paar gegevens betreffende zijn dagelijks leven overgeleverd. Toen zijn hospita hem vroeg of zij, als Lutherse, door haar

religie ook zalig kon worden, antwoordde hij bevestigend, 'provided whilst you apply yourself to Piety, you live at the same time a peaceable and quiet life'.

Ik citeer dit in het Engels, omdat het aldus vertaald staat in een lang artikel in *Studia Spinozana*, dat als titel draagt 'Did Spinoza lie to his landlady?'⁴. De auteur, J. Thomas Cook, vindt eigenlijk van wel, want in Spinoza's geschriften wordt de ware zaligheid, de eenwording van kenner, kennis en gekende, bereikt 'in the intellectual love of God'. Maar Mr. Cook is wel bereid Spinoza te vergeven, want hij loog ('loog') met een goede bedoeling.

Er zijn andere twintigste-eeuwse geleerden, die 'intellectual honesty' hoog in hun vaandel hebben staan, maar wel zo wijs zijn eerst te definiëren wat onder eerlijkheid moet worden verstaan en hoe een eerlijk mens moet handelen: 'We don't expect an honest man to tell truths to all comers or to remove false beliefs from those for whom these beliefs may be all that sustains them'.⁵

Inayat deed dat ook: 'Je moet rekening houden met het stadium van iemands ontwikkeling'. Daar hield hij niet alleen rekening mee als hij in het publiek of voor zijn leerlingen sprak, maar ook in dagelijkse omstandigheden. Doordat hij rondtrok van land naar land, van plaats naar plaats logeerde hij vaak in privé-woningen. Zo hoorde hij eens een discipel enthousiast aan haar tante vertellen dat wat de dominees zeiden helemaal niet klopte, God was geen meneer in de hemel, God was alles – enzovoort. Mystiek in een lekkende notendop. Inayat zag de hulpeloze verwarring – en pijn – van de oude dame. Hij ging op zijn beurt naast haar zitten en begon: 'Wat zegt zij gekke dingen. God is in de hemel, u en ik zitten hier, wij zijn mensen...' Hij herstelde de voorstellingen waarbij zij zich veilig voelde.⁶

Zowel Spinoza als Inayat beschrijven hoe Godsbegrip klein begint maar zich kan ontwikkelen tot wijsheid. Ze houden beiden rekening met de vele associaties en bijgedachten die een woord kan oproepen en leggen telkens uit wat zij met een woord in een bepaald verband bedoelen.

Spinoza wijdt het eerste deel van de *Ethica* aan een zorgvuldige definitie van 'God' en het tweede deel aan 'Aard en oorsprong van de geest'. In de loop van zijn werk spreekt hij van 'Deus sive natura', 'God of de natuur', maar juist bij de filosofisch wetenschappelijke uiteenzettingen gebruikt hij voor het alomvattende zelfstandig zijnde het woord 'Substantie' en voor het geschapene dat uit het Alwezen voortkomt 'uitgebreidheid'. Deze woorden roepen bij een twintigste-eeuwer en een eenentwintigste-eeuwer die niet gespecialiseerd is in geschiedenis geen geestelijke associaties op. In de zeventiende eeuw waren ze nog vertrouwd, want via de scholastiek en het Latijn dat iedere geleerde en ook een gewone intellectueel kende, waren het bekende begrippen, geërfd van Romeinen en Grieken. Als we de hele weg teruggaan en voor het Latijnse 'substantia' het oorspronkelijke Griekse woord opzoeken, dan vinden we 'ousia'... letterlijk vertaald: het Zijnde. En dat herkent iedere Inayat-soefi. Inayat legde in zijn lezingen en cursussen vele malen uit wat een wijze verstaat onder 'het eeuwige, het enig-zijnde', en wat de vele associaties zijn die het woord God bij haastige luisteraars oproept. Eens werd hem aan boord van een passagiersschip naar Amerika gevraagd om voor zijn mede-passagiers te spreken. Hij deed dat en nadat hij, heel spinozistisch, had uitgelegd 'alle leven komt voort uit één bron,

die het werkelijke leven van alles is', voegde hij daaraan toe 'Dat is wat in een religie God heet'.⁷

Soms beschrijft hij waarom in bepaalde omstandigheden voor bepaalde mensen in een bepaalde omgeving in een bepaalde periode een godsbeeld in een bepaalde vorm zin heeft; en dat dat ook geldt voor het Oude Testament, waar Mozes en de profeten een Godsvoorstelling en maatschappelijke voorschriften gaven die de mensen van toen en daar konden begrijpen en die bij hun leefwereld pasten. Inayat zei dat omstreeks 1920 in westerse landen waar het ieder vrijstond al of niet in een god te geloven.

Toen Spinoza hetzelfde zei in de zeventiende eeuw werd dat gezien als een staatsgevaarlijke en godslasterlijke bewering en de *Tractatus theologicus politicus* waarin dit staat werd van regeringswege verboden. Toch is geloven wat bij iemands leefwereld past en vooral geloven wat bij iemands stadium van innerlijke groei hoort iets wat overal en dagelijks voorkomt.

Spinoza en Inayat laten beiden zien, hoe iemands geloof kan groeien tot de vrijheid en vreugde van ervaren, beleven van het Alzijnde en ze onderscheiden drie stadia van innerlijke ontwikkeling. Spinoza noemt dat drie soorten van kennis, Inayat verschillende soorten van geloof. Hij tekent achtereenvolgens de houding en het geloof van de gedachteloze volgeling die doet wat iedereen in zijn omgeving doet; iets verder gegroeid is iemand die begint na te denken en vertrouwen heeft in wat gezegd wordt door iemand die hij/zij vertrouwt; vervolgens denkt iemand zelf na en tenslotte volgt overtuiging – vertaling van het Arabische woord *iman* – die berust op ervaring.⁸

Spinoza onderscheidt drie soorten kennis. De eerste soort krijgen we door wat we om ons heen horen zeggen, en door wat we zonder nadenken zien en ervaren; je ziet de dingen en gebeurtenissen beperkt in tijd en plaats, en daardoor onvolledig. Bij de tweede soort kennis begin je alles in een groter verband te zien; je denkt na, begrijpt verder dan tijdelijke toevalligheden en met je verstand begin je te begrijpen dat er iets eeuwig is. Maar eerst bij de derde soort kennis ervaren we en nemen we waar wat ons verbindt met het eeuwige en dat noemt Spinoza intuïtieve kennis.⁹

Ook Inayat noemt intuïtie als essentieel voor *iman*, beleven van het eeuwige in het laatste stadium; ook hij noemt bij de voorlaatste trap het gebruik van de rede, het verstand. En beiden leggen uit dat we in het eerste stadium voorbijgaande, niet eeuwige dingen voor waar houden, wat bij Spinoza 'verbeelding' heet en bij Inayat 'illusie' of met een term van de yogi's 'maya'. Ze bedoelen met die termen schijnwerkelijkheid, kortzichtigheid, want het tijdelijke gaat voorbij; voor beiden is het eeuwige dus altijd bestaande de ware werkelijkheid. Inayat zet ook vaak beperkt en onbeperkt tegenover elkaar. Beleven, ervaren van dat onbeperkte, eeuwige is voor beiden het hoogste geluk, de grootste vreugde en vrijheid die een mens ervaren kan.

(wordt vervolgd)

Eindnoten blz. 14

Aforismen

Drie ridders te paard waren vanuit Delhi op reis gegaan. Achter hen reed een pottenbakker op een ezel. Iemand sprak hen aan en vroeg "Rijders, waar komt u vandaan?" Onmiddellijk drong de ezelaar naar voren en haastte zich te antwoorden: "Wij vier ridders komen uit Delhi." De eigenlijke clou is onvertaalbaar; in het Urdu is rijder en ridder hetzelfde woord.

Als iemand zijn ogen sluit en gaat zitten nietsdoen zou hij evengoed kunnen gaan slapen. ... Sommigen worden moe van mediteren, maar dat houdt nog niet in dat ze mediteren -- ze worden moe voordat ze het stadium van meditatie hebben bereikt waar je echt het effect ervan ervaart. Het lijkt op wie moe wordt van het beoefenen van het vioolspel, juist omdat ze nog geen viool spelen! ... Het probleem is om geduld te hebben met je eigen spelen.

Mensen denken vaak dat een spiritueel iemand er somber uit moet zien; hij heeft een lang gezicht met een heel serieuze uitdrukking en een melancholieke sfeer om zich heen. Eigenlijk is dat beeld precies het tegendeel van wat een spiritueel iemand is.

De oosterse manier om iemand bij je te roepen gaat met alle vingers; daarmee wordt gesuggereerd 'ik roep je met m'n hele hart', maar wanneer iemand het met één vinger doet, zegt hij 'één vinger'!

Naar Inayat Khan, *The Sufi Message*, vol.XI, 149
Idem, vol.I, 96
Idem, vol.I, 78
Idem, vol.XI, 92

Eindnoot

Daar er veel nieuwe drukken van Inayats werk zijn, gebruik ik zoveel mogelijk de citaten uit *Antwoorden van Inayat*, afgekort *Antw.*

1. Benedictus de Spinoza, *Ethica*, vertaling en inleiding, Dr. Nico van Suchtelen WB Amsterdam (3e dr. 1952)
2. Spinoza, *Korte Geschriften*, bezorgd door F. Akkerman e.a., WB Amsterdam 1982
3. *Antw.* p. 3
4. *Studia Spinozana*, Vol. 11, p. 15 evv.
5. *Belief in God and Intellectual Honesty*, Essays edited by Ruurd Veldhuis e.a. Van Gorcum 1990, p. 12 R.H. Heeger 'The Virtue of Intellectual Honesty'
6. *Antw.* p. 28
7. *Antw.* p. 25
8. *Antw.* p. 31, 32
9. H.G. Hubbeling, *Spinoza*, p. 48, 49; *Ethica* (oude druk) o.a. p. 11 (dl. 11, eind van St. 40)

Humor, licht en leven¹

Wali van Lohuizen

Humor is het teken van het licht van boven; wanneer dat onze geest raakt, kietelt het de geest. Dat brengt humor teweeg.²

Humor is het licht van het leven. Zonder humor wordt het leven zwaar en duister. Humor helpt je het leven te dragen en zelfs te genieten. Neem het leven waar, plaats je er als het ware even buiten, laat je niet door van alles meenemen. Maar tegelijk: voel je betrokken wanneer er een beroep op je wordt gedaan of wanneer je wat kunt doen.

Dat waarnemen op afstand maakt humor mogelijk; en omgekeerd! Die houding helpt om je boven de zorgen van het leven uit te tillen. Juist heiligen en wijzen hebben gevoel voor humor; daarom is het fijn ze te ontmoeten en met hen in contact te zijn. Zorgen komen voort uit zelfmedelijden en angst. Angst ontstaat uit de wolken van niet-weten. Licht lost de wolken op. En humor is het teken van dat licht.

Er zijn allerlei vormen van humor en in verschillende graden van verfijning dan wel grofheid. Hoe weinigen kennen de humor die echt is, niet vulgair en misbruikt. Zonder humor is het leven dor en somber. Humor is een reflectie van het goddelijk leven, de zon die het leven doet stralen.³

Verfijnde humor staat dichtbij spiritualiteit, is er een uiting van. Humor is niet alleen een licht in het duister, maar verlicht ook wat zwaar is. Verlichting in twee betekenissen dus, weergegeven door één woord. Maar is het eigenlijk niet ook één begrip, één kwaliteit met verschillende aspecten?

Humor en spiritualiteit

Humor en spiritualiteit lijken tegenstrijdig. Sluiten ze elkaar niet uit? In het spirituele gaat het toch om serieuze dingen. Humor zou relativeren en belachelijk maken. Is dat zo? De grote Webster (1981, p.1102) noemt het ongerijmde en lachwekkende als centrale begrippen van de humor; hij wijst enerzijds op bepaalde eigenschappen van het feit zelf (ideeën, situaties, gebeurtenissen, handelingen) die ons gevoel voor het lachwekkende of ongerijmde aanspreken; anderzijds gaat het om het geestvermogen deze elementen te ontdekken, er uitdrukking aan te geven en ze te appreciëren.

Wat is er nu spiritueel aan oog hebben voor het tegenstrijdige, lachwekkende en ongerijmde? In het spirituele willen we toch veeleer tegenstellingen overbruggen, mensen en dingen serieus nemen?

Min of meer tegenover de Webster staat Van Dale die in zijn 11e druk impliciet naar het optimistische van de humor verwijst. Ik citeer: "oog en gevoel voor vrolijk makende tegenstrijdigheden tussen voorkomen en bedoeling of betekenis van zaken, handelingen en gebeurtenissen; de neiging het vrolijk makende in gebeurtenissen het meest te doen uitkomen: 'hij is steeds vol humor; hoe het hem ook tegenloopt, de humor verlaat hem niet'." De soefi probeert bewust zijn houding te vormen. Het is de houding tegenover mensen, dingen en omstandigheden, veeleer dan die mensen, dingen en omstandigheden zelf, die bepalend is voor je leven.

Relativeren

Spiritualiteit - vanuit het thema humor gezien - is relativeren, vooral van jezelf. Weten dat de waarheid vele aspecten heeft. Beseffen dat het bewustzijnsniveau van elk mens verschilt. Beseffen dat je zelf op verschillende bewustzijnsniveaus kunt verkeren. Beseffen dat je daarin kunt veranderen; in je menswording, in je geestelijke groei. Bij dit alles is het belangrijk steeds in de gaten te houden waar je je bewustzijn op richt, extern, intern. De spiegel bevat het beeld dat er voor wordt geplaatst. De camera registreert waar hij op wordt gericht en wanneer het knopje om te 'nemen' wordt ingedrukt. Wanneer je iets hoort, ziet of meemaakt dat afwijkt van wat voor jou gewoon is, zul je op verschillende manieren kunnen reageren. Misschien is het onbegrijpelijk: je verwerpt het. Of het is iets dat je al meegemaakt hebt en achter je gelaten: je haalt je schouders erover op. Waar maken de mensen zich toch druk over. Het kan ook zijn dat het ineens een ander licht werpt: aha! Soms is het alleen maar grappig. Soms leidt het tot een nieuw en verrassend inzicht. Dat maakt blij. Terugkijkend op hoe je de dingen eerder zag, kun je nu een glimlach niet onderdrukken.

Grappige verhalen of moppen laten je toeschouwer zijn van iets dergelijks. Het is altijd een beetje spannend: snap ik 'm? Als je te gespannen bent, gaat het aan je voorbij. Dat gebeurt ook als je innerlijk gespannen bent want dan ben je niet los en flexibel genoeg om mee te deinen met het verhaal — en het leven!; de clou wil er dan niet in; je bent verstopt. Daarom zijn er geestelijke trainingen die veel met humor werken. De traditionele soefi-scholen munten daarin uit. Sommige mensen leven op het bewustzijnsniveau van het lichamelijke. Zij identificeren zich met het fysieke. Zij zijn hun lichaam. Anderen weten dat ze een lichaam hebben, maar denken dat ze hun denken zijn. Evenzo met de emoties, het gevoel. Enkelen weten dat ze geest zijn, een ziel; zij weten dat het denken, het voelen en het lichaam voertuigen zijn van de ziel, instrumenten waar je mee kunt werken.

Er is nog een aspect. Soefi's zijn vrijdenkers die vaak door de orthodoxie met argusogen werden gevolgd om ze op hermetische uitspraken te betrappen. Geestelijke uitspraken kun je prachtig in verhalen verpakken. De goede verstaander heeft maar een half beeld nodig, namelijk de oppervlakte! De diepere laag begrijpt hij vanuit zijn innerlijk. De verhalen van de Turkse mollah Nasruddin zijn beroemde voorbeelden. De mysticus Sa'adi was bekend om zijn humor. Uit mijn eigen soefi-jeugd herinner ik me de aanstekelijke verhalen van de broers van Hazrat Inayat Khan.

Spirituele humor kenmerkt zich door zijn gelaagdheid: het verhaal op zich is leuk en resulteert in een giechel; bij de goede verstaander ontlokt het een betekenisvolle glimlach of een diepe lach. Want voor hem is de grap een venster op een diepere werkelijkheid.

In soefi-teksten als van Hazrat Inayat Khan komt nog een ander aspect om de hoek kijken. Om geestelijke dingen uit te leggen moet hij zich vaak bedienen van taal die in het dagelijkse leven als zwaar wordt ervaren. Dat komt door laten we zeggen de moraaltheologische en dogma-gerelateerde context van bepaalde woorden of hele onderwerpen. Hij verstond de kunst dergelijke teksten hier en daar te lardereren met fijnzinnige humor die er een lichte toonzetting aan geeft.

In de sfeer van het alledaagse heeft humor ook een notie van intelligentie (vgl het Engelse *wit*: ingenieus in woord en uitdrukking; een vermogen tot snelle perceptie). Spiritueel vertaalt zich dat in wijsheid en een vermogen tot onmiddellijk inzien en doorzien. Humor veronderstelt dus scherp inzicht en een diep begrip en meevoelen. (Merriam-Webster Pocket Dictionary of Synonyms, 1972)

Humor als medicijn

Interessant is dat Inayat Khan humor tot de gevoelens rekent. Wat betekent dat? Gevoelens hebben invloed op het lichaam, het lichaam beïnvloedt de gevoelens. Evenzo met het denken. Zo wordt neerslachtigheid soms veroorzaakt doordat het ritme van de *mind* te langzaam wordt. Humor helpt het weer op peil te brengen, of zelfs een extra *push* te geven. Een grapje werkt verlossend. Tegenstrijdigheden kunnen soms vrolijk maken. Gebeurtenissen hebben een zonzijde en een schaduwkant; welke zie je? waar sluit je je voor af? Dien jezelf een zonzijde-pil toe!

Humor is besmettelijk

Iedereen heeft een bepaalde sfeer om zich heen. Alles wat je denkt, voelt, zegt en doet, brengt sfeer teweeg. We duiden dat vaak aan met 'stemming'. Meestal ervaren we dat vooral in de neerslachtigheid van iemand. Het is moeilijk je aan het deprimerende te onttrekken zonder kil en koud te worden ten opzichte van de ander. Maar ook humor is besmettelijk! We realiseren ons dat niet zo. Als je daar bewust mee omgaat kun je je omstandigheden heel wat meer beïnvloeden. Dat geldt ook voor andere gevoelens. Je brengt wat teweeg, maar je ondergaat ook de sfeer van de ander. Sommige gevoelseigenschappen maken de geest vloeibaar en stralend. Andere werken verstarrend. Let maar eens op hoe iemand zonder humor de sfeer kan doen verstenen. Overigens, een ontwikkelde adem heeft daar grote invloed op, ook bij het overbrengen van neerslachtigheid, energie of vadsigheid.⁴ Vandaar dat in veel spirituele scholen grote aandacht wordt geschonken aan de ontwikkeling van de adem. Je vindt in het algemeen in soefi geschriften niet veel over dit onderwerp. Het wordt gezien als iets persoonlijks dat ook persoonlijk wordt overgedragen en begeleid. Behalve de adem spelen ook de ogen een rol. Zelfs je hele uitdrukking wordt beïnvloed door een sprankje humor; het resulteert in vreugde, moed en kracht. Het is, vind ik, zo bemoedigend dat humor zo'n extra dimensie heeft. Velen plaatsen humor aan de lichte kant van het leven en daarmee tegenover religie en spiritualiteit. Maar licht hoort daar juist thuis. Geestelijk zijn is juist vrij worden van zwaarte. Welk een perspectief om het leven te herwaarderen, wat een belofte voor je nu en je toekomst.

Zonder humor is het leven leeg⁵

Eindnoot

1. Eerder verschenen in PS: Tijdschrift voor Psychosynthese.
2. Inayat Khan, De Alchemie van het Geluk, 61
3. Idem en Inayat Khan, The Sufi Message, vol. X, 144
4. Inayat Khan, The Sufi Message, vol. XI, 31, 35, 109 en vol. XIII, 150
5. Inayat Khan, Gayan, Boula's

'n Dwarrelende witte vlinder

Ahmed

Het was een prachtig stukje natuur, met zon overgoten, waar ik zat te mijmeren. Ik genoot met volle teugen van de heerlijkheid van de dag.

Het licht van de zon maakte alles nieuw, alles mooier, elk moment was schepend.

Terwijl ik al dat licht in mij trachtte op te nemen zag ik plotseling een witte vlinder en stil volgde ik met mijn ogen de dwarrelende bewegingen, de kringen die hij in de lucht tekende. Hij dwarrelde schijnbaar zonder doel.

Dat kan echter niet, want niets in deze wereld, door God gewild en geschapen, is zonder doel.

Ik had die witte vlinder willen vragen wat het doel van zijn leven was, doch daar ik nooit met vlinders heb leren praten en ik ook hun taal niet ken, kon dit niet.

Ik dacht bij mezelf, hoeveel mensen dwarrelen niet door hun leven zoals een vlinder, ze vliegen van voorwerp tot voorwerp dat ze willen bezitten, en als ze het eenmaal hebben is de waarde ervan, de aantrekking verloren en dan dwarrelen ze weer verder. Bijna wanhopig zoals je hen bezig ziet.

Dit rond dwarrelen van de mens lijkt eerder een poging om enerzijds zich in de wereld te bevestigen en anderzijds om zich het hoofd boven water te houden, om mee te doen, om erbij te horen, maar met welk doel dan?

Maar ja, ik had het over een witte vlinder!

Welk wonder heeft zich in de natuur voltrokken om vlinder te worden en dan wellicht nog maar voor één dag. Het kan dus echt niet dat hij zomaar, zonder doel, rondfladdert. Alleen heeft deze vlinder niet het bewustzijn van het doel dat hij te vervullen heeft. De vervulling van zijn doel is hem ingeboren en zo zal hij dat doel dan ook vervullen en bereiken.

Wij ~~mensen~~ hebben echter een bewustzijn, maar gebruiken wij dat niet verkeerd? Door niet echt bewust te zijn, zijn wij ons ganse leven op zoek naar het doel dat wij te vervullen hebben, en zij die zoeken zijn dan nog uitzonderingen.

De meesten onder ons dwarrelen rond zonder doel, of dwarrelen naar een vermeend doel, een soort gouden kalf.

Voor wij het beseffen is ook ons 'eendagsleven' voorbij en zullen wij misschien ook, zoals dr. Kubler Ross zei op ons sterfbed treuren omdat wij niet gedaan hebben wat we hadden willen doen, of niet geworden zijn wat we hadden willen zijn.

Maar die vlinder vliegt van bloem tot bloem, van natuurlijke volmaaktheid naar natuurlijke volmaaktheid.

Verder mijmerend besef ik hoe eenvoudig het leven van zo'n vlinder is, hoe ongekunsteld. Wij daarentegen hongeren en zoeken kennis en wij pijnigen onze hersenen om het wonder van de natuur te doorgronden en juist daardoor vergeten wij het wonder dat wij zelf zijn, te ontdekken.

De witte vlinder is tussen het groen verdwenen, er trekt een wolk voorbij, er valt een druppel. Een deeltje van het geheel, van de totaliteit, denk ik zo. Wij ook zijn toch allemaal druppels, deeltjes van het geheel.

De meesten onder ons, de meeste mens-druppels, worden eenvoudigweg weer opgenomen in de kosmische levens-zee, of verdampen en worden op deze wijze weerom één met de kosmische cyclus, zonder er iets van gemerkt te hebben.

Ons leven zou veel harmonischer kunnen verlopen en gelukkiger kunnen zijn als we eenvoudig, maar bewust, deden wat we te doen hebben; als we ophielden met die eeuwige ego-gerichte zelfbevrediging.

Maar omdat wij mensen zijn maken wij fouten en hebben dan het grote voordeel dat wij uit die fouten kunnen leren. Als wij uit onze fouten een les getrokken hebben dan is het ook niet nodig dat wij ons schuldig voelen.

De mens die een fout begaat, dit inziet en eruit leert en zich toch schuldig voelt, wil Gods genade niet ontvangen; hij staat niet open voor Gods genade.

Daar is onze witte vlinder weer en ook de zon is er weer.

Leeft onze vlinder niet door Gods genade? Leeft hij zijn leven niet, onbeïnvloed door derden? En wij dan?

Steeds leven wij een leven dat door anderen beïnvloed wordt en onze houding hangt veelal af van de mening van anderen. Waarom toch?

Een belangrijk aspect van ons leven is tevens de waarde die wij aan de dingen hechten. Is er eigenlijk een norm die de waarde van iets kan bepalen? Is dit niet eerder een overeenkomst?

Al wat wij kennen en ervaren, kennen en ervaren wij door hun tegenstellingen en in ons dagelijks leven is dit heel gemakkelijk te ervaren.

We weten wat warm is omdat we weten wat koud is, en we weten wat groot is omdat we weten wat klein is, we weten wat goed is omdat we weten wat slecht is.

Maar dit alles is zo persoonlijk, zo ik-gebonden, zo relatief. We moeten daarom boven de tegenstellingen uitgroeien, het totaalbeeld leren zien en van-daar-uit de tegenstelling een positieve betekenis geven, want koude is een ontbreken van warmte en duisternis is een ontbreken van licht.

Maar wat voor de een te warm is, is voor de ander weer koud, dus weerom een ik-ervaring, een waardebeoordeling vanuit het ik-ervaren.

Stel je even een leren zak met helder fris water voor. Welke waarde heeft dat water bij de bron van een oase? Welke waarde heeft datzelfde water midden in de brandende, verzengende woestijn? Dezelfde zak, hetzelfde water!

De Indiase wijsgeer Hazrat Inayat Khan, die het soefisme op een voor ons begrijpelijke manier naar het westen heeft gebracht, zegt: "De natuur in haar geheel is het werk van God en de natuur van ieder individu is zijn eigen werk. Zo is de natuur van de mens de manifestatie van zijn gedachte en gevoel, en het enige wat gedurende iemands leven gevormd wordt, is de eigen natuur".

Onze eigen natuur vormen houdt in dat wij ons karakter vormen en hiertoe dient onze wilskracht ontwikkeld te worden. Maar eerst moeten wij leren hoe wij tegenover de wereld moeten staan, ons bewust worden van de verhouding tussen onze plichten en rechten. We moeten een eigen inzicht ontwikkelen, vrij

van negatieve beïnvloeding, maar zo velen onder ons gedragen zich zoals de volgende fabel zo vrolijk illustreert.

Vader en zoon gingen met hun ezel naar de markt en beiden liepen naast het dier. Ze waren nog maar pas op weg toen de mensen hen reeds bespotten omdat geen van beiden op het dier zat. De vader vond dat deze mensen gelijk hadden en hij zette zijn zoon op de rug van de ezel. Maar een eindje verder riepen de mensen: "Moet je daar zien, de jongen op de ezel en de oude loopt ernaast, schande". Ook juist, dacht de vader, hij nam zelf plaats op de ezel en liet zijn zoon lopen. Het duurde niet lang of weer waren er schimpende stemmen: "Zie daar, de oude op de ezel en het kind kan ernaast lopen, is dat ouderliefde?" Weerom waar, dacht de vader en hij nam zijn zoon voor zich op de rug van de ezel. Het duurde echter niet lang of anderen hadden weer hun mening over deze situatie: "Dat arme dier toch, met twee op zijn rug, schande". De zoveelste maal liet de arme man zich beïnvloeden en het verhaal vertelt ons verder dat vader en zoon op de markt aankwamen en hun ezel droegen.

Herkennen wij onszelf niet een beetje in deze fabel, al zij het dan niet zo uitgesproken?

Wat een prachtige witte vlinder, waarheen fladdert hij? Ik kan hem niet verder volgen, hij is verdwenen tussen het groen. Welke vorm van bewustzijn zou hij hebben?

Wij mensen zitten dan nog opgescheept met een onder- en een bovenbewustzijn. Met dat onderbewustzijn zitten we dan nog het meest verveeld, hoewel het dient om datgene op te vangen wat we nog niet kunnen verwerken, waar we nog niet aan toe zijn. Wij willen echter steeds dingen uit ons onderbewustzijn halen terwijl ze daar veilig opgeborgen zitten.

Pir Vilayat Khan vergelijkt het onderbewuste met een diepzeevis. Als we een diepzeevis naar de oppervlakte halen, spat hij gewoon uit elkaar. Diep op de zeebodem is hij gewend tegendruk te geven, dat is zijn natuur, maar aan de oppervlakte geeft hij dezelfde tegendruk, wat zijn vernietiging tot gevolg heeft.

Datzelfde gebeurt als wij dingen waar we nog niet aan toe zijn, of die we niet verwerken kunnen in een onbedachtzaam handelen uit ons onderbewustzijn naar boven halen.

Wij hebben echter ook een bovenbewustzijn waar de ervaring van ons hoger zelf klaar staat om ons te leiden, om ons de weg te tonen, ons bewust te maken van het doel van ons leven, als we maar willen openstaan, als we maar willen.

Ja, kleine witte dwarrelende vlinder...

Een wonder in blauw en oranje

Shanti Snijders-Döbken

Nu ik erover nadenk, weet ik precies waar mijn belangstelling voor het ijsvogeltje begon.

Ooit was er een documentaire op de televisie over Zuid Limburg. De beelden van het heuvelachtige landschap, de oude kloosters, de glooiende weilanden met daartussen de kronkelige heldere beekjes fascineerden me, maar bovenal de opnamen die waren gemaakt van een ijsvogeltje, dat vanaf een tak aan de waterkant probeerde iets van zijn gading te vinden, waren aanleiding tot een bezoek aan genoemde streek.

De bewondering voor het vele moois dat Zuid Limburg heeft te bieden was groot, maar het ijsvogeltje dat me "beloofd" was, zag ik niet. En ook niet het volgende jaar of het dáárop volgende jaar.

Tijdens een dagje winkelen, in een heel ander deel van Nederland vond ik "mijn" vogeltje in de vorm van een afbeelding op een ansichtkaart. In het doosje zaten er maar liefst zes en de koop was gauw gesloten. Met zijn prachtige kleuren - azuurblauw en diep oranje - keek het parmantige diertje met z'n spitse snaveltje me vanaf het papier triomfantelijk aan, alsof het zeggen wilde: "Heus, ik besta!" Tot mijn eigen verbazing gaf ik het doosje kaarten spontaan aan mijn schoondochter Lizette. Vreemd eigenlijk dat ik er zó snel en zó gemakkelijk afstand van deed. Ik had het toch een tijdje kunnen bewaren, het voor mezelf kunnen houden, of tenminste één kaart uit het doosje kunnen nemen?

Toen Lizette mij op een dag ergens voor wilde bedanken, kwam dat bedankje in de vorm van een ijsvogelkaartje over de post naar me toe. Ik zette het papieren vogeltje op een antiek kastje in de woonkamer, zodat ik er goed zicht op had en zei tegen hem: "Ik vind je zo'n mooi diertje en ik hoop al jaren dat ik je een keer zal zien langs de waterkant, maar ik begrijp dat ik geduld moet hebben". Ik moest een beetje lachen om mijn kinderlijke benadering, maar "iets" in me wist dat het zó en niet anders werkte.

Een paar dagen later gebeurde er een wonder!

Terwijl ik voor het raam zat dat op de tuin uitkijkt en een telefoongesprek voerde met Lizette, verscheen aan de waterkant, in onze tuin in Twente, ineens ..... het ijsvogeltje.

Een boodschappertje met een boodschap!

Het heilige in de natuur

Leon Lippens

'Er is één heilig boek, het geheiligd manuscript van de natuur', luidt het begin van een van de soefi-gedachten. Daar moest ik onmiddellijk aan denken toen ik toevallig nog eens de tekst in handen kreeg van een lezing die Leon Lippens in 1978 op het 18de internationaal Teilhard de Chardin symposium in Brugge hield: 'Le Sacré dans la Nature'. Wat wijlen Leon Lippens (ex-burgemeester van Knokke en oprichter van het natuurreservaat Het Zwin op de Belgisch-Nederlandse grens) hier vanuit zijn christelijke achtergrond naar voren brengt, heeft opmerkelijk veel raakpunten met het soefisme. Hieronder een ingekorte versie van zijn voordracht

Toen ik indertijd thomistische wijsbegeerte¹ studeerde, deed men verwoede pogingen om een logisch en metafysisch bewijs te leveren van het bestaan van God. Erg overtuigend vond ik dat allemaal niet. Voor mij was het bestaan van één almachtig Opperwezen, de Manitoe van de Indianen, de Moengoe van de Bantoes, de Jahwe van de joden, de Allah van de moslims, de God voor ons, een *vanzelfsprekendheid*. Daarvoor hoefde je alleen maar om je heen te kijken. De zee, de bloemen, de vogels, de wolken, de mineralen, het menselijk brein, het gezicht van een kind, een zandkorrel, het oog van een vlieg, de atomen en het oneindig kleine dat door een geleerde omschreven werd als 'maximum in minimis': tot in het kleinste is Hij de grootste. In alles is een deeltje van God aanwezig, wat ik *het leven* zal noemen. Het heilige in de natuur is het leven zelf, deze onvatbare, onnabootsbare goddelijke vonk. Nooit zal de mens erin slagen om vanuit het niets een levende tarwekorrel te maken die zichzelf kan vermenigvuldigen. Zijn daar bewijzen voor nodig? Zoals de zon geen getuigen nodig heeft om haar warmte aan te tonen, zo heeft ook de waarheid geen bewijzen nodig om waarheid te zijn.

De mensen die beweren dat de wereld toevallig is ontstaan zijn mijns inziens naïef. Ook al bestaat er een overduidelijke, trage, complexe, door de schepper gestuurde evolutie, in de natuur die ons omringt is *niet het minste toeval* te bespeuren. Uit de miljarden tarwekorrels die zichzelf eindeloos reproduceren, is nooit een eik, een rodekool of een ei voortgekomen. Alles in de natuur is heilig, alles is harmonie, alles is schoonheid, ook de mens.

De grote West-Vlaamse dichter Guide Gezelle - een natuurmens en een natuurminnaar zoals ik - liet zijn leerlingen vaak met een loep kleine veldbloemen bekijken en zei dan: *Niet alleen geloof ik in God, ik zie Hem ook*. In elk bloempje zag hij de volmaaktheid. Hij zag het werk van de schepper, het leven, het heilige in de natuur. Hij zag dat God bestaat, hij zag de weerspiegeling van Gods glorie.

In onze verstedelijkte samenleving zijn wij het contact met de natuur en de zin voor het sacrale kwijtgeraakt. Met ongelooflijke hoogmoed en zelfgenoegzaam-

heid wentelen we ons in een waanzinnig materialisme. Wij hebben ogen en wij zien niet, wij hebben oren en wij luisteren niet. Net zoals Adam in het paradijs of zoals de bouwers van de toren van Babel willen we zelf godje spelen en brengen we chaos en lelijkheid voort.

De ware kathedraal, het ware heiligdom van God is de natuur. Het plafond ervan zijn het uitspansel, de blauwe lucht, de wolken. De muren ervan zijn de bossen, de bergen, de rotsen. De vloer ervan zijn de zee en de aarde die vruchten voortbrengen en een veelheid van planten, mineralen en dieren herbergen. Dat is de geheiligde woonplaats van God. Mozes, en ook Christus, beklommen de berg om er te gaan bidden. De berg is er nog steeds, maar de door mensenhanden gebouwde tempels zijn al lang vergaan.

Is het u reeds opgevallen dat het goddelijke dus sacrale kenmerk van de natuur de *overvloed* is? Pleni sunt coeli et terra². De schepper is gulhartig, kwistig bijna. Ook op spiritueel gebied worden we met weldaden overladen. De heilige Augustinus zei reeds: *Daar waar er overvloed van zonde is, is er nog grotere overvloed van genade*. De goddelijke zaaier zaait met gulle hand. Hij vult het universum met zijn leven en zijn liefde, zijn schoonheid en zijn overvloed. We moeten ons bewust zijn van die goddelijke, mysterieuze, oneindige, heilige overvloed. Maar God heeft ons ook een vrije wil gegeven. De vrijheid om te kiezen tussen het goede en het kwade, het mooie of het lelijke. Dat betekent echter niet dat God geen wetten heeft vastgelegd. In de dieren- en plantenwereld en in de stoffelijke wereld zijn die wetten dwingend en onontkoombaar: een eik kan niet weigeren zich voort te planten, kan geen abortus plegen of weigeren voedsel op te nemen. Alleen tot de mens heeft God gezegd: *Je bent vrij. Dit zijn mijn geboden. Je kunt ze volgen of niet volgen*. Een Arabisch spreekwoord zegt: *Allah heeft de mens de vrijheid gegeven te doen wat hem belieft, maar hij moet er de prijs voor betalen*. Helaas betalen wij elke dag de prijs voor onze vrijheid in de vorm van chaos, oorlogen, milieuvervuiling, natuurvernietiging, problemen in gezinnen en tussen volkeren, pornografie, foltering, onderdrukking. Toch hoeft ons dat niet somber te stemmen. We zijn immers slechts een nietig stofje in de onmetelijkheid van de tijd.

In het verleden werd vaak verwezen naar de heiligheid en de genezende eigenschappen van de natuur. Wat deed de door verdriet overmande vader in de Ilias? De oude man liep langs de oever van de woelige zee, en vond weer rust.

Ook Christus grijpt voortdurend terug naar de natuur: de vijgenboom, de zaadkorrels die op de weg of tussen de doornen vallen, het kaf en het koren, de zaaier, de goede herder, de werkers in de wijngaard, de vissen, de vogels die zaaien noch maaien... Het is zo mooi en zo eenvoudig. Het is zo heilig.

En Teilhard de Chardin kon zelf - na 20 eeuwen geredetwist - religie en wetenschap eindelijk met elkaar verzoenen, de ziel met het lichaam, de geest met de stof. Niet zonder veel tegenkanting overigens: lange tijd werd hij door Rome genuilkorfd. In *Le Milieu Divin* schrijft hij: *Deze tastbare plek is een heilige plek*.

Wat we moeten doen, is *het heilige* in de natuur en in ons leven, dat wil zeggen de aanwezigheid van God, opnieuw leren ontdekken. Dat kan alleen als

we de *gave der verwondering* behouden en ontwikkelen, als we openstaan voor het mooie en het mysterieuze, voor poëzie.

Ook een volwassene vindt een vlinder prachtig... tot hij denkt: vlinders leggen eitjes, uit die eitjes komen rupsen, en die rupsen vreten mijn sla op. Dus slaat hij die vlinder dood. Een kind echter opent z'n handjes en loopt de vlinder achterna om hem beter te kunnen zien en de schoonheid ervan in zich op te nemen. Jong zijn en jong blijven is weigeren afstand te doen van die *gave der verwondering*.

En het geloof? Het geloof is een vogel (de natuur) die aanvoelt dat het licht gaat worden en reeds begint te zingen (de verwondering) hoewel de dageraad nog in duisternis (het mysterie) is gehuld. Het geloof is een gave, een onverdiende, kosteloze gave die we van de Heer ontvangen.

Gelukkig groeit beetje bij beetje het bewustzijn dat de natuur kostbaar en heilig is. De natuur moet beschermd worden, het is het enige milieu waarin de mens kan leven, de enige bron van grondstoffen, vooruitgang, kunst, poëzie, evenwicht, harmonie en schoonheid.

Het is ieders plicht ervoor te zorgen dat het sacrale van de natuur niet opgeofferd wordt aan de kortzichtigheid van materialistische, machtige - hoewel misschien goed menende - technocraten die vergeten zijn dat *beschavingen voorafgegaan worden door bossen en gevolgd worden door woestijnen*. Teilhard de Chardin heeft het mooi gezegd in *Le Milieu Divin: Wij zijn weliswaar nietige maar heilige want vergoddelijkte medescheppers van het universum, en onze mooiste opdracht bestaat erin de wereld een beetje beter en mooier te maken*. En in *La Messe sur le Monde* lezen we: *Wie Jezus, welke schuilgaat in de krachten die de aarde doen groeien, hartstochtelijk liefheeft, zal door de moederlijke reuzenarmen van de aarde worden opgetild en Gods aangezicht aanschouwen*.

Tot slot nog dit: laten we open en verdraagzaam zijn. De Tibetanen zeggen: 'Alle paden leiden naar de top van de berg'. Ook de lijfspreuk van Teilhard de Chardin sluit daarbij aan: *Alles wat opstijgt komt samen*. Laten we dus samen met Teilhard vreugdevol optimistisch zijn en blijven geloven dat uit de duisternis uiteindelijk de dageraad te voorschijn zal komen.

Eindnoot

1. Filosofisch stelsel van de H. Thomas van Aquino.
2. Hemel en aarde zijn vol.

1 januari 2000

Maryam Mildenberg

1 januari 2000
22 Kiyahk 1716
24 Ramadan 1420
23 Teveth 5760
11 Day 1378
23 Takhsas 1993¹

2000 Internationaal jaar voor de cultuur van Vrede.
Internationaal!
Hiertoe uitgeroepen door de Verenigde Naties.

Hoe is dat voor hen die niet denken met januari februari?
Hoe is dat na december?

2000 Internationaal jaar van Dankbaarheid.
Internationaal.
Inter – nationaal.

Hoe is dat voor hen die niet denken met maart, april en mei?
Hoe is dat na december?

Het duurt nog honderd jaar
Zei Hazrat Inayat Khan,
Nu bijna tachtig jaar geleden,
Dan zal de Soefiboodschap vruchten dragen
Dan zal broederschap alom zijn.²

Dat geldt ook voor hen die niet denken met juni, juli.

Laat ons de bloesemknoppen koesteren
Opdat de bomen vruchten zullen dragen
Opdat broederschap alom zal zijn.

Aan eenieder die nu vrede voelt:
Besef! En neem een ander mee:
Of hij denkt met augustus of Kiyahk.

Aan eenieder die reden heeft tot dankbaarheid:
Besef! En neem een ander mee!
Denkend met september of Takhsas.

Laten we het leven vieren
Grote Verzoendag alom.
Day of Atonement.
Day of at – One - ment.
Vereniging
Ver – Een – niging.
Misschien wel in oktober of november,
In Ramadan of Teveth en ook nog na december.

Anecdotes

---

volgens Inayat Khan

Naar een artikel van Shamcher Bryn Peorse (Caravanserai, januari 1995, 23) iemand raakte onder de indruk van Inayat Khan tijdens een lezing van deze en vroeg een onderhoud aan. Een praatgrage man sloot zich ongevraagd bij hem aan. O jee, dacht deze iemand, hoe kom ik nu aan het woord? Bij Inayat Khan gekomen nodigde deze beiden uit aan weerszijden van hem op de sofa te komen zitten. "Laten we stilte houden", stelde hij voor. Na tien minuten complete stilte ging er een belletje. Inayat Khan: "Het interview is over. Het was prachtig."

Eindnoot

1. januari (Christenen), Kiyahk (Kopten), Ramadan (Moslims), Teveth (Joden), Day (Perzen), Takhsas (Azteken). Uit: Reconciliation International, January/February 2000.
2. Newsletter Sufi Way, November 1999

Gouden regels

Mijn gewetensvol zelf:

Houd je aan je beginselen
zowel in voorspoed als in tegenspoed

Wees sterk in je vertrouwen
in tijden van bezoeking en beproeving

Bewaar de geheimen van vrienden
als je heiligste pand

Wees standvastig in de liefde

Breek nooit je erewoord
wat je ook overkomt

Treed de wereld tegemoet met een glimlach
onder alle omstandigheden van het leven

Als je iets bezit
denk dan aan wie het niet heeft

Laat je eer onaangetast
ten koste van al

Houd hoog je ideaal
onder alle omstandigheden

Veronachtzaam niet
wie van je afhankelijk zijn.

Inayat Khan, Vadan, Alankara

Verhalen

Noeri was een toegewijde echtgenote maar elke dag kwam er een merkwaardig moment. Dan sloeg ze haar man drie keer! Nadien was ze weer in een heel goed humeur. Aanvankelijk verdroeg hij het geduldig. Maar hij kreeg er genoeg van en verliet zijn vrouw. Toen was er een probleem, want Noeri *moest* kunnen slaan! Elke ochtend ging ze naar buiten en sloeg een boom, drie keer. Maar in deze boom woonde een geest. Na een tijdje kreeg ook de geest er genoeg van, verliet de boom en ging in de stad Noeri's man opzoeken. Hij zei hem: "Ik kan begrijpen waarom je weg bent gegaan". Hij zag dat de man in de problemen zat, zonder geld; hij wilde hem graag helpen. Hij bedacht een plan en vertelde het aan Noeri's echtgenoot: "Ik ga naar die en die rijke man en maak dat zijn dochter van mij bezeten raakt. De rijkard probeert dan alle dokters uit. Niets helpt. Dan kom jij. Door jou verlaat ik het meisje en jij krijgt veel geld als beloning. Maar één ding. Onthoud dat ik dit maar één keer met je doe. Als je me nog een keer roept, dood ik je". En zo gebeurde het. De man kreeg veel geld en alles leek voorbij. Maar nee, de koningsdochter van het land raakte bezeten; geen geneesmiddel baatte, geen dokter wist raad. De koning ontbood Noeri's echtgenoot om te helpen. Wat nu te doen? Sterven door een geest of gedood worden door de koning? Hij ging, maar bedacht een list. Nauwelijks bij de prinses binnengekomen riep de geest al luide: "Ik heb je toch gewaar-schuwd? Wat kom je doen?" "Maar ik ben niet gekomen om je iets te vragen; ik moet je alleen wat in het oor fluisteren: "Noeri is in deze stad komen wonen". En onmiddellijk verliet de geest de prinses en ontvluchtte de stad.

Eens rustte een Soefi langs de kant van de weg, gelukkig en tevreden, de benen gestrekt, de armen gevouwen. Hij voelde zich heel lekker. Een voorbijganger zag hem en schrok. Hij was een vroom man en voelde zich gechoqueerd. Hij riep: "O onbeschaamde! wat doet u daar". De Soefi was verbaasd en vroeg wat er aan de hand was. De vrome zei: "Wat ligt u daar onbeschaamd, met de voeten uitgestrekt naar Mekka (de gebedsrichting dus). U moest beter weten". De Soefi vroeg: "Kom naderbij, mijn vriend. Wees zo vriendelijk en neem mijn benen en leg ze in de richting waar Allah zich niet bevindt".

Uit *As told*, verhalen van de broers van Inayat Khan (ongepubliceerd)

De oude boodschap

Shankha

Buiten is het nacht
een tintelende nacht,
helder schittert een ster.

Op de weg, getekend door haar
stralen, begeef ik mij,
waar zoek ik naar, wat wil ik vinden?

Lopend op het levenspad groeit stil begrip,
ik zoek het licht,
maar het licht heeft mij al gevonden.

Ruimer wordt mijn hart,
warmer de vlam,
groter wordt de liefde en dieper de vrede.

Dankbaar ontvang ik de Oude Boodschap.

Gedachtelijnen, een interpretatie.

Maryam Mildenberg

Een belangrijk facet in het begeleiden van de jongere is het maken van gedachtelijnen en deze voor hem te plaatsen opdat hij deze lijnen kan gebruiken als een spoor om te volgen.

Het bovenstaand citaat is een prachtig voorbeeld van soefisme in het dagelijks leven.

Mogelijkheden om ideeën van Hazrat Inayat Khan uit te dragen, het goede voorbeeld te geven, de boodschap aan te reiken, uit te stralen, zonder namen of religieuze termen te noemen.

Slechts een *line of thought*, een gedachtelijijn, een spoor van gedachten laten zien. Bijvoorbeeld laten zien hoe belangrijk respect (adab) is in alle situaties, de atmosfeer in huis even benadrukken en samen delen, of in de vorm van een verhaal, een symbool. En het is aan anderen, aan kinderen, zelf om mogelijkheden te kiezen hoe dit spoor te volgen.

De verbeelding van het kind is vaak veel groter dan die van volwassenen, zegt Hazrat Inayat Khan. Namen en termen komen later wel. In ieders eigen taal, op ieder daartoe geschikt moment

Bovendien is het citaat een voorbeeld van het intens actuele van hetgeen Hazrat Inayat Khan zegt.

In het onderwijs vindt op verschillende niveaus de discussie plaats over twee overstijgende methodische principes: de scholingstraditie en het vormingsprincipe.

Binnen de zuivere scholingstraditie vindt zo objectief mogelijke overdracht plaats van kennis en vaardigheden, feiten, jaartallen, spellingsregels en voorschriften voor wiskunde. Het doel van de vormingstraditie is dat de leerling deelnemer aan de cultuur wordt; cultuur is 'het zelfgeschapen milieu van mensen' (Miedema, 1999). De leerling zal leren zelf een standpunt in te nemen. En communicatie wordt doel in plaats van middel. Het samen praten is werkelijk praten met elkaar, niet de ouder die tegen het kind praat. Het kind gaat betekenissen ervaren, is partner in het proces. In de praktijk zien we nooit alleen maar de scholingstraditie of alleen het vormingsprincipe. Het is bijna altijd een combinatie, met de nadruk op het één of op het ander. De nadruk heeft in het onderwijs lang gelegen op de scholingstraditie en verschuift nu langzamerhand naar de vormingstraditie. Alsof het nieuw is: mensen als Theo Thijssen en vele anderen werkten allang vanuit deze principes.

De opvoeding thuis vindt vooral plaats in de traditie van het vormingsprincipe.

De ware deugd komt voort uit zelfstandig denken, niet uit onderworpenheid.

En dat is waar ouders naar streven. Als het kind ouder wordt, dan is de relatie tussen ouders en kind soms moeizaam.

Het is moeilijk advies te geven, lastig om in te gaan op bepaalde situaties waarover verschil van mening bestaat. Gebruik maken van een *line of thought*, een gedachtelijijn, is dan een goede mogelijkheid.

Gezag kan op twee manieren beoefend worden. De ene is de weg van autoriteit en de andere is de weg van vriendschap. Door autoritair te zijn verminder je de wil van de persoon over wie je de baas bent; door je vriendschap ondersteun je de wilskracht van de ander en help je tegelijkertijd. In het ene geval maak je van iemand een onderworpen en in het andere geval een koning.

Bij het opvoeden van een klein kind is het van belang voor ogen te houden dat diens geestkracht – wat wilskracht betekent – niet verminderd wordt; en toch is gezag nodig voor een kind.

Gebruik maken van gedachtelijnen is de weg om vrienden te worden en te blijven, omdat het getuigt van een grote mate van respect voor het kind, een groot vertrouwen en positief verwachten. De combinatie van de verantwoordelijkheid die de opvoeder heeft, met respect en consideratie voor de jongere. De ander voelt dat.

Respect voor het kind, voor de jonge mens en vertrouwen in de mogelijkheden, de intuïtie - dat is wat Hazrat Inayat Khan ons leert. En het is aan ons, de opvoeders, om de jonge mens, het hele jonge kind te leren hiernaar te luisteren, te leren luisteren naar het eigen hart en van daaruit naar de Geest van Leiding, de bron van inspiratie. Het kind moet blijven vertrouwen op de intuïtie. Het kind kent zijn intuïtie.

...Zijn eigen intuïtie heeft het geleid, en het is beter met de natuur mee te gaan en een kindje te laten groeien door ieder geluid dat het zelf maakt...

Hazrat Inayat Khan schreef dit over de geluiden die een baby maakt, maar het geldt net zo voor oudere kinderen, voor de jong volwassene. Arnold Cornelis, de onlangs overleden wetenschapsfilosoof, spreekt van het 'verborgen programma' dat in ieder mens zit en dat door de tijd verborgen wordt gehouden en zich langzaam ontvouwt.

Het kind leren zien dat er altijd mogelijkheden zijn, en leren hiermee om te gaan - dat is onze taak. Opvoeding, communicatie is anderen leren zichzelf te sturen, te luisteren naar de Geest van Leiding.

Geen kind komt op aarde zonder een spiritueel ideaal.

We spreken over respect voor het kind, over de rechten van het kind. Een ongeschreven recht is het recht op het behoud van het spiritueel ideaal.

Ouders en scholen hebben een pedagogische opdracht. Opvoeders moeten weten wat het doel is van hun opvoeding, scholen moeten weten wat het doel is van het onderwijs. Niet in vage termen, maar in duidelijke woorden. Welke waarden en normen worden overgedragen? Pas als dat werkelijk is verwoord, is het mogelijk een *line of thought*, een gedachtelijn te geven. Paradox: een direct antwoord of een concreet advies lijkt moeilijker, maar is veel gemakkelijker dan 'slechts' een gedachtelijn geven:

Een gedachtelijn kunnen geven vereist het hebben van ideeën over de opvoeding op lange termijn, creativiteit en een grote mate van beheersing, want we willen het kind zo graag ons advies, het goede antwoord geven. Hazrat Inayat Khan zegt dat we altijd het grote plan voor ogen moeten houden. Door onmiddellijk het goede antwoord te geven, helpen we het kind alleen nu, op dit mo-

ment, met deze vraag en een uur later is daar de volgende vraag en morgen weer een andere en volgend jaar. Een gedachtelijk zet het kind aan het denken, het moet zelf de vertaalslag maken naar de concrete vraag, naar de situatie hier en nu. Het leert ervan en kan de intentie van de gedachtelijk ook toepassen op andere vragen, andere problemen op andere momenten. Concrete antwoorden belemmeren de ontwikkeling van het luisteren naar de intuïtie die bij jonge kinderen zo duidelijk aanwezig is. Wij, opvoeders kunnen dat smoren met al onze goeie bedoelingen. In plaats van een rechtstreeks antwoord, een concreet advies, gebruiken we verhalen, symbolen, aforismen, beelden. Het verhaal van Ali is een prachtig voorbeeld:

Iemand klaagde bij Khalif Ali over een man die zich niet goed voorbereidde op het gebed, hij volgde de regels niet. Khalif Ali reageerde niet direct, maar wachtte een paar dagen tot zich een gelegenheid voordeed. Toen vroeg hij de man om hem te helpen bij de voorbereidingen voor het gebed. De man voelde zich vereerd en lette heel nauwkeurig op wat de khalif allemaal deed.

Dit verhaal laat zien hoe men creatief kan omgaan met dit soort dingen: niet door te zeggen wat de ander verkeerd doet, maar door de ander te vragen hem te helpen. Tenslotte was Khalif Ali verantwoordelijk voor het juist uitvoeren door de gelovigen van de voorbereidingen voor het gebed, en tegelijkertijd kon hij de man niet kwetsen.

Als de ander, het kind, zelf de vertaalslag weet te maken naar de eigen situatie, vergroot dat ook het gevoel van autonomie en competentie. Het kind weet de oplossing voor het probleem van nu en weet ook hoe een volgende keer te handelen, dan is de situatie anders maar de kern van een probleem wellicht gelijk. Er is zoveel in de opvoeding wat niet in woorden kan worden overgedragen; allerlei aspecten die te maken hebben met waarden en normen, met ethiek. We kunnen niet anders dan het uitstralen, de *line of thought*, de gedachtelijk, het spoor laten zien, stil samen genieten.

Opvoeders zijn voor het kind de link tussen de trits verleden - heden - toekomst.

Kinderen zijn gericht op de toekomst, ze willen groot worden, zelf beslissen, ze hebben weinig concrete, maar veel verwachtingen. Het verleden is nodig om de beelden iets concreter te maken. Opvoeders moeten het geloof en het vertrouwen, de hoop uitstralen dat verleden en heden voldoende positiefs hebben ten behoeve van de toekomst van het kind.

Een belangrijk facet in het begeleiden van de jongere is het maken van gedachtelijnen en deze voor hem te plaatsen opdat hij deze lijnen kan gebruiken als een spoor om te volgen.

De ware deugd komt voort uit zelfstandig denken, niet uit onderworpenheid. Tegelijkertijd moet men onthouden dat de onafhankelijke geest die zich uit zonder zorgvuldigheid, verstoken is van schoonheid.

Een speciale kerstdienst in Amsterdam

Wali van Lohuizen

Kerstmiddag 25 december waren we met 250 à 300 mensen bijeen in De Rode Hoed aan de Amsterdamse Keizersgracht om samen de geboorte van het licht te vieren. Zo stond het op de kleurige posters die door de hele stad hingen bij bibliotheken, zalen, enz. Ook dat het om een culturele inter-religieuze middag ging met een Dienst van Religieuze Eenheid en met muziek

Het is een bijzondere middag geworden. Bijzonder omdat de dienst, hoewel duidelijk geïnspireerd op de Universele Eredienst, een eigen en andere vorm had. Bijzonder door de rijke live muziek die in overdaad aan het oor werd toegevoerd. Bijzonder doordat de dienst mede werd gedaan door vertegenwoordigers van de zes grote wereldreligies. Bijzonder door de intieme lichtceremonie aan het einde van de dienst. Bijzonder door de weldadige en hartverwarmende toespraak van Walia van Lohuizen. Bijzonder door de harmonieuze evenwichtige architectuur van de 17^e remonstrantse schuilkerk (aan velen bekend van de tv). Bijzonder door het stemmige genoeglijke samenzijn na afloop. Bijzonder door het met zoveel toewijding gedane werk voor, tijdens en na de dienst.

Muziek was er van het pittig en vredig zingende vocaal ensemble van onze goede vriend John Munsey: schitterende zangers! Armaiti Scholten lardeerde de dienst met haar stille doordringende stem met soefimuziek en melodieën bij elk heilig geschrift. Sikander en Shakti van der Vliet waren helaas door ziekte verhinderd; hun muziek heeft echter toch kunnen klinken dankzij de beschikbare CD.

De hoefijzervormige zaal van de Rode Hoed leende zich precies voor het karakter van deze dienst. Midden in de ruimte stond een tafel gedekt met een goudgeel soefikleed. In een kerstkrans van bloemen verrees een grote kaars die het goddelijk licht voorstelde. Aan weerskanten eromheen de zes kaarsen voor de grote religies, op kop de kaars van de Geest van Leiding, aan de andere kant wierook en het soefi-embleem. Aan weerszijden zaten de vertegenwoordigers van deze religies: een Surinaamse Hindoe, een Nederlandse boeddhiste, een Indiase Parsi (Zarathushtra) (een uroloog van het AMC!), een Joodse moeried van ons centrum, een vrijzinnig predikante en een Turkse imam. We voelden ons een grote eenheid om zo samen de geboorte van het licht, de komst van *de* boodschapper te mogen vieren. Ieder van hen ontstak de aansteekkaars aan het goddelijk licht, bracht het licht zwijgend over op de kaars van die religie en las daarna het geboorteverhaal van Krishna, Boeddha, Zarathushtra, Mozes, Jezus en Mohammed. Tevoren was al de kaars van de Geest van Leiding ontstoken op de gebruikelijke manier waarna het korte vredesgebed werd voorgebeden. Na de teksten hebben de gezamenlijke voorgangers het andere, langere vredesge-

Vervolg pag. 36

bed gebeden, ieder een strofe, beginnend met 'Schenk Uw vrede, Heer', zo'n prachtige manifestatie van religieuze eenheid. Aan het einde van de dienst, na telkens weer rijke en prachtige muziek, hebben alle aanwezigen samen het Khatumgebed gezegd, Walia heeft het zegengebed voorgebeden, waarna we het allemaal strofe voor strofe hebben meegebeden. John Munsey had een korte compositie van Arvo Pärt voor vocaal kwintet gezet. In een intens beleefde stilte drong deze eenvoudige muziek diep in het hart door.

En toen was er de lichtceremonie. Ieder kreeg een lichtje aangereikt door één van de vertegenwoordigers van de grote religies of door Walia of door mij. Deze lichtjes werden eerst ontstoken uit de kaars van het goddelijk licht door alle vertegenwoordigers terwijl we allen, onder leiding van Armaiti en begeleid op de tamera door John Munsey, zachtjes voor ons uit zongen "Thy Light is in all forms, Thy love in all beings", die prachtige tekst uit het Saumgebed op muziek van Ratan Witteveen.

We hopen dat deze dienst elk jaar weer een manifestatie mag worden van religieuze eenheid en diepe intermenselijke verbondenheid in het licht van de goddelijke zon.

Vervolg pag. 34 - Gedachtelijnen

Literatuur:

Bakker C. en E. Rigg (1999) 'De leerkracht op gespannen voet'. In: Miedema S. (e.a.red.) (1999) *Tussen nabijheid en distantie*. Houten-Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.

Cornelis, A., (1999) *Vertraagde tijd*. Stichting Essence. Middelburg, Amsterdam.

Hazrat Inayat Khan, *The art of personality*. The Sufi Message Volume III. Motilal Banarsidass. New Delhi.

Miedema S. (1997) *Pedagogiek in meervoud*. Houten-Diegem: Bohn Stafleu van Loghum

Miedema S. (1999) 'De interactie tussen leerling en leraar'. In: Miedema S. (e.a.red.) (1999) *Tussen nabijheid en distantie*. Houten-Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.

Mildenberg, M. (1999) 'Leerkrachten en onderwijs met zorg'. In: Inside, Seminarium voor Orthopedagogiek, Utrecht.

Vreugdenhil K. (1999) 'De pit van het leraarschap'. In: Miedema S. (e.a.red.) (1999) *Tussen nabijheid en distantie*. Houten-Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum

Ziebertz H-G. (1999) 'Geloofstraditie, leerlingen en communicatie. Van overdracht naar zin-genererend communicatief handelen'. In: Miedema S. (e.a.red.) (1999) *Tussen nabijheid en distantie*. Houten-Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.

Gebeurd

Nieuwe ontwikkelingen op soefi-gebied: Baroda

Mahmood Khan Youskine

Van de leiders van het centrum van de Soefi Beweging te Berlijn, de heer en mevrouw Wakil en Petra- Beate Schildbach, shaikh en shaikha in de Soefi Orde, is het initiatief uitgegaan de herinnering aan Hazrat Inayat Khan in zijn geboorteplaats Baroda, te bestendigen en in de toekomst nader te ontplooiën.

In de eerste plaats is dat geschied door een denkbeeld van prof. R.C. Mehta tot oprichting van een Memorial Trust, praktisch mogelijk te maken.

Prof. Mehta is emeritus Principal van de Gayanshala Academy of Music, de schepping van Moula Bakhsh waar omtrent 1900 professor Inayat Khan Rahemat-Khan Pathan zijn loopbaan aanving. Als nestor van de Indiase musicologen, bezit R.C. Mehta een unieke kennis van beider muzikale en muziekwetenschappelijke activiteiten, die hij voor de toekomst niet louter theoretisch, maar ook praktisch hoopt te doen voortleven.

De nu tot stand gekomen Trust draagt de naam: 'Sangitratna Moula Bakhsh and Sufi Hazrat Inayat Khan Memorial Trust'. Naast prof. Mehta wordt de Board of Trustees o.a. gevormd door: Shri H.H. Ranjitsingh Gaekwar, titulair Maharaja van Baroda, Shri Noor Mohammed, laatstgenoemde lid van de familie Pathán, de afstammelingen van Moula Bakhsh te Baroda. Ingevolge vigerende wetgeving terzake is het bestuurslidmaatschap van de Trust beperkt tot Indiase staatsburgers. Als buitenlandse adviseurs treden op de dames Petra-Beate Schildbach en Harunnisa khanim Moulabakhsh. Laatstgenoemde heeft veel van de talloze werkzaamheden en formaliteiten, die verband houden met de totstandkoming van de Trust waargenomen. Het ligt in de bedoeling dat de Trust jaarlijks aan de Gayanshala één of meer herinneringsconcerten van klassieke Indiase muziek organiseert.

De overige doelstellingen van de Trust omvatten:

- de heruitgave van boeken op muziekgebied geschreven door Sangitratna Moula Bakhsh en Shri Sufi Hazrat Inayat Khan;
- uitvoering van Moula Bakhsh' en Inayat Khan's muziekcomposities;
- vertaling, uitgave en verspreiding van literatuur en het uitbrengen van cassettes, e.a. opnamen, evenals films, dia's en dergelijke met betrekking tot Sangitratna Moula Bakhsh en Inayat Khan;
- de te sponsoren herdenkingsconcerten, uit te voeren door welbekende musici, te doen voorafgaan door inleidende lezingen betreffende het leven van Moula Bakhsh en Hazrat Inayat Khan en hun bijdragen aan de Indiase muziekcultuur en hun bijzondere plaats daarin;
- aanmoedigen van het schrijven van essays, studies en boekwerken, hoofdzakelijk de muziek betreffende, met inbegrip van soefisme, mystiek, spiritualiteit en verwante thema's. Een mogelijkheid wordt voorzien tot het verlenen van studiebeurzen en aanmoedigingsprijzen aan veelbelovende studenten.